

Werner von Harthausen

De. 94.

S 2-

3.

ORATIO

DE DISCRIMINE

LEGVM POLITICA- RVM ET TRADITIONVM,

quæ in Ecclesia ab homi-
nibus conduntur.

RECITATA A DE-
CANO COLLEGII PHI-
losophici Magistro Bartolomæo
Lasano Cygneo, cùm decerneretur
gradus Magisterij aliquot eru-
ditis uiris Anno
1556.

VITEBERGÆ

EX OFFICINA HAERE-
DVM GEORGII
RHAVV.

M. D. LVI.

Suo Chrytophoro Lucas Ho

Hierony: Kimmernus
22

ORATIO

DE DISCIPLINA
LEGVM POLITICARVM
RVM ET TRADITIONVM
quae in Ecclesia ab hominibus
natus conduntur

RECITATA A DE
CANONICO COLLEGIUM
Iohanne Magistro Barchinensi
Ludovico Cyano, cum decem
gradu Magisteri ad hoc
dies mens Anno

VITBERGA

DE OTTILIO A. HARE
EVM GEORGI
RHAU

1776
1776
1776

ORATIO.

Pincipio gratias ago Deo omnipotenti æternò Patri Domino nostro IESU Christi, qui una cum filio suo coæterno Domino nostro Iesu Christo, & Spiritu suo sancto condidit omnes creaturas, & Ecclesiam in genere humano colligit, quòd nos quoq; ad Ecclesiæ societatem uocauit, & hæctenus clementer coetum docentium & discipulorum apud nos seruauit, & toto eum pectore oro, ut deinceps quoq; nos doceat & gubernet, nec sinat extinguì lucem doctrinæ.

næ. Cùm autem honeste & utili-
liter institutum sit, ut de aliqua
doctrinarum parte dicatur.
Nam in congressibus docto-
rum maximè decet primum so-
nare laudes Dei, deinde & com-
monefactiones utiles ad for-
manda iudicia, & ad regendos
mores, ego quoq; pauca dictu-
rus sum. Quid fieri melius in
humano genere potest, vera
Dei celebratione, & doctrina-
rum illustratione, & uirtutum
exercitijs? in quibus Deus sese
nobis cōmunicat, & filius Dei
λόγος uere adest mentibus, &
in eis lucem & uitam accendit.
Optarim autem me posse ora-
tionem adferre dignam hoc lo-
co. Nec adeo ridiculè ineptus
sum, ut existimem me posse de
rebus

rebus magnis dicere, ut ipsarum rerum dignitas postulat. Nulla enim humana eloquentia exhaurire laudes Dei, & decus uirtutum potest. Sed hanc adolescentis Imperatoris Gratiani sententiam sequamur: Dicimus de Deo, non quantum debemus, sed quantum possu-mus, Sic tamen ut nostra oratio congruat ad uocem, quam ipse nobis tradidit. Oro igitur, ut boni consulatis qualemcunque hanc meam orationem, in qua argumentum afferro, non alienum à meo studio, uidelicet à ciuiliū legum doctrina, quod tamen eò sæpe repetendum est, ut in iunioribus alatur & confirmetur legum reuerentia. Dicam enim de hac quæstione.

A 3 Cum

Cum Paulus manifeste af-
firmet uiolationem legum po-
liticarum esse peccatum, quo
conscientia à Deo auellitur, seu
ut nominamus usitate, morta-
le, cur non existimandum sit
uiolationem traditionum, quas
in Ecclesia pastores seu Episco-
pi condunt, peccata esse.

De hoc discrimine legum
erudiri homines necesse est. Et
bono consilio sæpe harum max-
imarum rerum commemora-
tio repetitur. Ac prius dicam
de priore parte, uidelicet de
obedientia debita legibus poli-
ticis. Multi omnibus temporibus
quæsiuerunt ingenij laudē
uituperatione legum. Apud
Platonem inquit Hippias, Le-
gem esse Tyrannum, quia uas
gas

gas cupiditates hominū iubet
frenari, & certas metas actio-
num constituit. Cynici etiam
rabiōsius locuti sunt, nihil tur-
pe esse perpetua regula, sed tan-
tum opinione alibi alias actio-
nes receptas esse. Extant etiam
Politiani uersus, qui cum nimi-
um indulgeret cupiditatibus
suis, legum odium his uersibus
nec ueris nec eleganter factis
ostendit.

*Inuentum Attei dicuntur iura Draconis,
Vera est fama nimis, nil nisi uirus habent.*

Quod Attici dixerunt à
Dracone leges ortas esse, hoc
quoque allegorice dictum esse,
propter Palladis Ægidem &
poenas, existimo. Sed quæcun-
que eius sermonis causa est, Po-
litianus uenenate id dictum in-
A 4 terpre-

terpretatur. Quid dicam de illis hominibus qui Ecclesiae uocem non audierant. Nostra ætas, cum purior Euangelij doctrina illuxit, quam multorum audiuit Tribunitios clamores, qui, ut lenissime dicam, reuerentiam legum ualde languescerunt. Anabaptistæ leges, magistratus, iudicia, palam improbant, quorum multa adeò tetra dicta & facta sunt, ut recitare nō libeat, Alij & fuerunt et sunt Antinomi, qui fingunt etiam contra conscientiam uiolantes legē Dei, tamen Deo placere. Non delector hac recitatione, quare sum breuior. Prodigia esse cogitamus, id est, signa horribilia denunciante iram Dei & communes
pœ

poenas, terræ motus, Cometas,
Traiectiones, fulmina, quæ totas
sylvas & urbes incendunt.
Sed lōge terribiliora signa sunt
illæ diabolorum uoces, contumeliosæ
contra legem Dei, &
contra politicū ordinem. Hæc
sæpe multumq; cogitans & fugiens
hos furores, quæro uocem
diuinam in Ecclesia, ut dictum
est: Lucerna pedibus meis
is uerbum tuum. Vbi recte
nos erudiri de lege & de ordine
politico agnosco, & lætor
ueros fontes ostendi, ac uere
hoc adfirmo, ualde confirmari
in animo meo adfensionem &
de prouidentia & de Ecclesia.
Quod potest esse illustrius
testimonium aduersus omnes
Cyclopas & Epicureos, quàm hæc
A s ipsa

ipfa noticia naturalis discernēs
honestā & turpia in humanis
mentibus, & turpitudinem pu-
niens ingentibus terroribus.
Est ergo Deus, qui hanc lucem
nobis indidit, & hoc iudicium
præfens immutabili iusticia sua
exequitur. Deinde testimoni-
um est de Ecclesia, hæc ipsa uox
Legis. Impossibile est esse po-
pulum Dei, ullos homines aut
ullum agmen, quod palam abo-
let ullam legem diuinam. Oma-
nes Ethnici aliquas diuinas le-
ges prorsus deleuerunt, & in so-
la Ecclesia Dei mansit lex inte-
gra, & sola Ecclesia ostendit,
unde hæc sapientia transfusa sit
in mentes hominum, unde sit
contraria caligo, unde dissi-
dium legis & cordis, quomodo
regi

regi natura possit, quomodo
Deus ordine politico inter se
deuinxerit homines, quib. præ-
sidijs societatem muniuerit.

Harum maximarum rerum
doctrinam cum in sola Ecclesia
disco, an non ualde gaudeam &
confirmer, ut statuam uera esse
quæ ibi traduntur, & in eo coe-
tu quanquam ærumnoso, habi-
tare Deum?

Legi, memini omnia Græ-
corum et Latinorum scripta de
legum dignitate & de imperijs,
& sæpe cogito præcipuas om-
nium sententias. Sed tamen nul-
la uox talis usquam tradita est,
quæ uinculum esset uniuersæ ci-
uilis societatis, sicut hoc dictū:
Necesse est obedire nō tantum
propter iram, sed propter con-
scientiæ

scientiam. Hoc præconio uos
cantur in iudicium, non ad Re-
gum & Principum tribunalia
tantum, sed ad Deum uindicem
omnes, qui petulanter leges po-
liticas uiolant. Hæc sententia in
animis mediocrium hominum
firmior murus est Imperiorum,
quam exercitus & arma, quæ
Dionysius pater nominabat
Adamantina regni præsidia.
Longe plus est, diuina uoce
mentes retineri.

Cogita autem fontes Pau-
lini dicti: uox magistratus est
primum lex naturæ, quæ est ip-
sa lex Dei. Est autem iusticiæ
Dei punire ruentes contra su-
am legem, ut illa uere dicuntur:
Deus ignis consumens est. Scis-
o Domine quod nõ parcis de-
linquens

linquenti, & illæ uoces Ethni-
cæ, quas experientia compro-
bavit, ἔχθ θεός ἐκδικοῦ ὄμμα, θεός οἶδε
δικάζει. Item, οὐ γὰρ χέτλια ἔργα θεοῦ
μακαρεῖς φιλέουσι. Deinde armauit
Deus & magistratum potesta-
te addendi quasdam leges, non
quidem pugnantes cū natura-
libus, sed circumstantiam ali-
quam probabili ratione defini-
entes. His legibus etiam Deus
autoritatem in hoc Pauli dicto
attribuit, et uult eas ualere pro-
pter duas causas, propter Ma-
gistratum diuinitus ordinatum
& armatum certa potestate, &
propter rationē probabilem.
Hinc igitur scimus, quale uin-
culum sint politicæ leges, quod
scire in uita & propter gloriam
Dei, & propter tranquillitatem
no-

nostram vtilissimum est.

Hac doctrina de politicis legibus confirmati, postea consideremus κακοζηλίαν Pōtificiam, in qua sunt multi tetri errores. Finxerunt Pontifices se Regum similes esse, & regiam potestatem habere in condendis legibus. Et quidem scelerate detorquent huc dictum: Translato sacerdotio fit legis translatio. Iusserunt igitur idola coli, instituerunt ritus de cibis, celibatu, enumeratione delictorū, epitimijs, & alijs multis rebus. Harum legum uiolationem dicunt peccata esse, & cōstat has leges fuisse carnificinam conscientiarum, quæ non satis describi potest. Ac non multo ante Adrianus Pontifex, Caroli Impera-

peratoris præceptor edidit ma-
gnum uolumen, quibus illas le-
ges exasperat. Et dicta que dul-
cissimam doctrinam & conso-
lationem continent, transfert
ad superstitionem & tyranni-
dem: Qui uos audit, me audit.
Item, Obedite præpositis ue-
stris.

Pindarus inquit, *εὐώνυμον ἐς
δίκην τρία ἔπεα ἑπαρκέσει.* In bona
causa tria uerba sufficiunt. Fa-
cilis, plana & perspicua est ex-
plicatio in ueris causis. Contra
uero *ὁ ἀδικῶν λόγῳ νοσῶν ἐν αὐτῷ
φαρμάκῳ δέεται σοφῶν.* Breuissima
igitur hæc est & uera responsio:
Dicta illa de audiendis pasto-
ribus, non constituunt eis re-
gnum extra Euangelium. Præ-
cepta sunt & consolationes, iu-
bent,

bent, ut uocem à Deo traditam
audiamus, & adfirmant Deum
uoce docentium certo efficacem
fore, perinde ac si palam
nos ipse alloqueretur. Vult te
statuere Deus, se adesse tui pas-
toris uoci, ac efficacem esse, &
te debere huic uoci assentiri,
nec dubitare, quin hæc uere sit
uoluntas Dei, quæ tibi propos-
nitur ministri lingua. Hanc nec-
cessariam & dulcissimam con-
solationem obruunt Pontifices
trās latis illis testimonijs ad suas
traditiones, in quibus aliud ge-
nus doctrinæ comminiscuntur.
Magnum est autem chaos
Pontificiarum legum, aliæ pa-
lam iubent idola coli, ut quæ
præcipiunt de inuocatione ho-
minum mortuorum, & statua-
rum,

rum, & de ἀστολατρεία, aliæ præ-
cipiunt onera, quæ sine peccato
sustineri non possunt, ut lex de
celibatu, aliæ ut de cibis, uiden-
tur loqui de rebus quarum usus
suo genere medius est, sed ta-
men his ritibus etiam errores
multi admixti sunt.

Perpicuum est autem, illis
legibus, quæ manifesta idola
stabiliunt, nequaquæ obtempe-
randum esse. Idem de secundo
gradu perpicuum est, sed de
tertio quærit Gerson ἐπιεικείας,
nec tamen conscientijs mede-
tur. Lutherus rectius, qui, ut
Alexander Gordium nodum,
uno ictu omnia uincula illarum
traditionum dissecat, cū docet
in Euangelio hanc libertatem à
Deo sancitam esse, nec muta-
ri posse

B

ri posse

ri posse ulla humana autoritate, uidelicet, ne traditiones ullæ condantur aut recipiantur cum opinione cultus aut necessitatis.

Hoc diuino clypeo munitus non metuit carnificinam, quam Pontifices & Monachi atrociter denunciant.

Sed hic uociferatur Sadoletus, cum fatearis uiolationem legum politicarum peccatum esse, cur de pastorum mandatis aliter sentis? An non reuerentia debetur Ecclesiæ maior etiam quàm imperijs? Responso firma est: Sua utriq; dignitas est, & sua autoritas, Sed metæ quoq; cognoscendę sunt. Et necessaria sapientia est, in utraq; cernere Dei beneficia & uoluntatem Dei, Sic munit ordinem

ordinem politicum Deus, ut adfirmet peccatum esse uiolationem legum politicarum. In Ecclesia uero sancit hanc libertatem, ne ullæ traditiones condantur aut recipiantur cum opinione cultus aut necessitatis, quia uult sciri in Euangelio iusticiam adferri, non simulatas Tragedias gestuum, non ἐθελοθρησκείας, sed æternam, ut nominat Daniel, uult intelligi nos reconciliari & placere Deo fide propter Mediatorem, nõ propter nostra facta aut ullos gestus, uult nos agnoscere, diligi nos in dilecto, quod significantius Græcè dicitur à Paulo, nos esse κεχαριτωμένους ἐν θεῷ ἠγαπημένους, id est, per misericordiam placere propter filium qui natura di-

B 2   ligis

ligitur. Vult intelligi, Deum se
se nobis cōmunicare, & nos fi
eri templa Dei, cum filius λόγος
æterni Patris ostendit Patris
misericordiam, & effuso in nos
Spiritu sancto accenduntur in
uocatio Dei, dilectio, & aliī mo
tus tales, qualis est ipse Spiritus
sanctus. Vult sciri Deus, uelle
se coli, sicut ipse præcepit, non
ritibus excogitatis nostro con
silio. Harum maximarum re
rum doctrina obruitur, cū
abducuntur oculi & mentes ad
illa uaria spectacula sacrificio
rum, ieiuniorum, Platonice
cōmunicationis & similia. Quo
enim progreditur humana aus
dacia, cum fingit cultus? Ma
ctationes hominum usitatae fu
erunt omnibus gentib. Omit
to alia

to alia multa, quæ uerecundè
dici non possunt. Quare Deus
nos ad suam uocem reuocat,
non uult doctores in Ecclesia
addere alia præcepta aut dog-
mata, uult etiam intelligi, aliud
esse imperium politicum, aliud
ministerium Euangelij, in quo
efficax est ipse filius Dei λόγος
in mentibus. Doctores tantum
sunt organa uocis diuinæ.

Videtis grauissimas cau-
sas esse, quare neq; condi neq;
recipi uouos cultus Deus uelit.
Ac totum hoc discrimen Impe-
riorum & Euangelici ministe-
rij conspici maxime necessari-
um est, quod cum ignoratur,
sequuntur & fanatica deliria, &
sediciosi clamores. Vidimus
multos, qui cum in unum cha-

B 3 OS

os confunderent politicam gu-
bernationem, & Euangelium,
reijciebant Romanas leges, &
dicebant se scripturos esse no-
uas Euangelio cōgruentes. Hi
nec officium nec dignitatem
Magistratum intelligebant,
quos Deus hac ipsa potestate
armauit, condendi leges, ratio-
ni cōgruentes, ad defensionem
honestæ societatis. At Euange-
lium de filio Dei, de reconcilia-
tione, de restitutione uitæ æter-
næ, & de præsentia Dei in no-
bis concionatur. Ac ut illi noui
Lycurgi sediciosas opiniones
spargunt, ita alij superstitioni
fingunt perfectiones esse, celi-
batum, discrimina ciborum, &
Cynicos mores. Quare cum
Dei beneficio in hac Schola,
sæpe

sæpe repeti & illustrari discrimen legum politicarũ & Euangelij audiatis, hanc doctrinam necessariã recte discite, & Deo gratias agite, quòd hanc suam lucem uobis donat, quod munus nit uos contra sediciosas & fanaticas opiniones. Curate etiam, ut utroq; genere recte utamini, amate leges politicas, & reuerenter eis obtemperate, memores huius dicti: Necessè est obedire propter conscientiam. Læti etiam Deo gratias agite, quod in Euangelio ostendit ueros cultus, & libertate sic utamini, ut crescant ueri cultus in pectoribus, cura discendi, inuocatio Dei, dolores propter nostra delicta, consolatio fide accipiens remissionẽ, dilectio Dei

B 4 &

& Ecclesiae, studium concordi-
diae, castitas, & ceterae uirtutes,
quae sunt & opera Dei, & testi-
monia praesentiae Dei in uobis.
Ac nequaquam existimate li-
bertatem esse sine freno ruere,
quo caecae cupiditates impel-
lunt, uiuere sine cura discendi,
sine cogitatione de Deo, sine
inuocatione. Quid minus con-
gruit ad Euangelicam liberta-
tem, quam nec scire, nec recitare
symboli uerba? Talem uero esse
se multorum negligentiam, sepe
experimur. Vfus lumē est om-
nium doctrinarum. Sic igitur
rectius intelligetis & hanc do-
ctrinam de discrimine legū po-
litarum & Euangelij, cum us-
troque genere recte utemini.
Quod ut faciamus, te filium
Dei,

Dei, dominum nostrum Iesum
Christum custodē Ecclesie, qui
cum massam nostri generis ad-
sumferis, & pro nobis factus sis
victima, ostendis te uerissime
adfici cura nostri, oro, ut pecto-
ra nostra gubernes, & facias
nos uasa misericordie, & orga-
na salutaria, & nobis & uniuersae
Ecclesiae. Haec mecū quoque
precari uos omnes decet, cogi-
tantes nos tanquam chorum
apud summū sacerdotem no-
strum filium Dei stare, peten-
tem ab aeterno patre, ut aliquas
reliquias ecclesiae seruet, & qui-
dem in hoc ipso coetu seruet,
ubi studia sunt pia ue-
rae doctrinae.

DIXI.

B s Quæstio

QVÆSTIO.

INtuenti mihi in hūc doctissimorum uirorum cœtum, oraꝝ præceptorum, pietate, eruditione, uirtuteꝝ excellentium, profecto oculi terrentur, & animus uehementissime commouetur. Non enim potest uerecundus adolescens inter seniores sine metu dicere. Sed cum uetus & honestissima cōsuetudo Scholarum uobis nota sit, oro, ne meo consilio me, oblitum ætatis & decori, sumpsisse mihi has partes dicendi existimetis, Sed necessitati potius & præceptorum uoluntati obtemperasse. Nam in omni uita mihi non minor laus est uisa, publicis institutis ac legibus parere, quàm eruditione excellere. Quod cum sciam uos quoꝝ uiros optimos & grauissimos sentire, spero uos consilium meum probaturos esse, quod laudatissimæ Scholæ consuetudini obtemperandum

dum esse duxi. Et quanquam in audiendis iuuenibus, ut crescendi copia sit, æquitatem maximam præstatis, tamen ut me potissimum, natura timidum, nullaque eloquentia instructum, patienter audiatis, uos etiam atque etiam oro. Faciam enim, etiam si nouitate argumenti placere non potero, ut propter breuitatem minus ingrata sit oratio. Propono autem Quæstionem de dicto Pauli, quod utilem ac necessariam doctrinam continet: Nemini quicquam debeatis nisi mutuam dilectionem. Hoc insigne dictum, ut pleraque alia in Epistola Pauli ad Romanos, Monachi flagitiose corruperunt, non considerantes de qua obligatione Apostolus loquatur, Imò ne somnare quidem, quid Paulus tandem uellit, potuerunt. Etsi autem hanc Pauli sententiam à Præceptoribus nostris sæpe agitari & explicari auditis, tamen repetitio & illustrat
eam

eam, & recte sentientes confirmat,
ut Epictetus inquit: Non facile men-
tes dogma aliquod firmiter ample-
cti, nisi quotidie eadem dicant et au-
diant, & ueras sententias in uita ad
usum transferant. Ac nos quidem
in uera Ecclesia Dei, errores refuta-
re, uerasque sententias tenere præci-
pue oportet. Porro ad hoc dictum
Pauli: Nemini quicquam debeatis
nisi mutuam dilectionem, recte in-
telligendum, teneatur hæc distinctio
plena eruditionis de obligationi-
bus: Alia debentur obligatione na-
turali, non ciuili, id est, ad quæ præ-
standa Magistratus suis poenis non
cogit hominem, ut is, qui affectus est
beneficio, uicissim debet animi gras-
titudinem, non obligatione ciuili,
sed naturali. Hinc etiam Iuricons-
ulti erudite dixerunt, nos naturalia-
ter obligari ad ἀντίδωρα. Et quan-
quam Magistratus non, nisi in pau-
cis gradibus punit ingratos, tamen
huius

huius quoque obligationis uel iuris
naturæ custos & executor esse de-
bebat. Ideo non crudeliter, sed iuste
Persæ ingratos ἰχθυῶν puniisse uiden-
tur, ut Xenophon ait, ac causas
multas grauissimas, cur Persæ graui
supplicio in ingratos animaduerte-
rint, commemorat. Hæc obligatio
est diuina, iuxta præceptum: Diligas
proximum tuum sicut te ipsum. Pe-
riclitanti in aquis debent opitulari
alii præsentibus, si possunt, Diues præ-
senti Lazaro debebat opem ferre.
Hæc multaque alia, liberaliter præsta-
re debemus, tametsi Magistratus
non iubet. Sunt enim obligationis
& iuris naturæ, quia obligatio non
cessat. Sed alia sunt, quæ debentur
obligatione ciuili, ut facere externas
operas imperatas, aut dare res ex-
ternas, pecuniam aut merces debi-
tas, quia hac compensatione sublata,
societatem generis humani dissipari
necesse est. Cum igitur Paulus in-
quit,

quit, Nemini quidquam debeatis,
uult ea prestari, quæ ciuili obligatio-
ne debentur, ut ita liberemur à ciuili
obligatione, postquam debita dedi-
mus aut fecimus. Interea tamen pers-
petua est obligatio diuina & natu-
ralis, quæ est perpetua dilectio pro-
ximi. Eruditissime igitur distinxit
Paulus obligationem, præcipit, ut
debita ciuili obligatione præstes-
mus, & his datis cessat obligatio ci-
uilis. Ideo dicit: Nemini quidquam
debeatis, id est, præstate debita ciuili
obligatione, ita cessat hæc obligatio.
Sed dilectionem debebitis, id est, ma-
net semper obligatio naturalis & di-
uina ad dilectionem in corde, & ad
multa officia non debita ciuili obli-
gatione, ut Lazaro non debebat Di-
ues ciuili obligatione, sed tamen des-
bebat naturali & diuina obligatio-
ne dilectionem in corde, & externa
beneficia, quæ tunc præstare pote-
rat. Hanc dilectionem deberi proximo
mo

mo Paulus intelligit, quæ est effectus, qui in conuersis accenditur à Spiritu sancto, hunc effectum debemus proximo, de quo effectum Paulus ad Romanos loquitur, & 1. Cor: 13. Ad hanc dilectionem homo semper obligatus est à Deo, iuxta dictum: Diligas Dominum Deum tuum ex toto corde, & proximum tuum sicut te ipsum. Sed huius uberissimi amplissimique dicti Paulini: Nemini quidquam debeatis nisi mutuum dilectionem: explicationem largiorem magisque accuratam relinquo Reuerendo et Doctissimo uiro Doctori Georgio Maiori, quæ obnixè oro, ut me atque alios docere, & hanc questionem explanare uelit.

D I X I.

RESPONSIO.

NVlla est ardentior uox in cœlo & in terra unquam audita, hac uoce filij Dei, in qua orat æternum patrem, ut faciat, ut unum simus in ipso. Nec dubium est, hunc nostrum summum Sacerdotem ab æterno Patre semper hoc petere. Seruat igitur aliquem cœtū, qui tamen est exiguus, quia multi aspernantur hanc precationem, & delectantur dilaceratione Ecclesiæ. Sed in illis cōiunctionem tuetur, qui studium etiam habent concordia, de quo toties præcipit. Sicut & hic uult nos semper debere dilectionem. Est autem elegans Antithesis, cum ait: Nihil debete, & dilectionem debete. Necesse est igitur duplicem obligationem intelligere, quarum altera tollitur, altera est æterna, ac sapienter hæc genera discernunt Iurisperiti, Naturalem obligationem, &
cuius

ciuilem. Ciuilis est, cum magistratus cogit præstare debitum, & punit nõ præstantem. De hac obligatione inquit: Nihil cuiquam debeatis, id est, seruate leges contractuum, nec sitis fures. Ita sancit uox diuina leges contractuum, & uult Christianos in his ciuilibus officijs iustos, & non uanos, non defraudatores esse. Et res ostendit, uerum esse, quod dicit Herodotus, Eum qui diu debet, multa mentiri. Et quantum impedimentum sit in gubernatione, oberatum esse, ostendit exemplum Atticæ ciuitatis, quæ cum elegisset Ducem peritum & uirtute præstantem, qui nolebat accipere imperium, quia esset oberatus, ciuitas publicè æs alienum pro eo soluit. Vt autem iusticia bonæ conscientiæ seu obedientia in operibus à Deo præceptis necessaria est, de qua dicitur: In præceptis meis ambulate. Item, Scortatores, adulteri, homicidæ non possidebunt

C regnum

regnum Dei, Sic obedientia in hoc
præcepto, Non furtum facies, neces-
saria est. Et cum præstitimus quod
debuimus obligatione civili, iam
hæc civilis obligatio cessat, & legis
bus nihil debetur. Sed altera obli-
gatio naturalis æterna est, qua Deus
nos ad perpetuam dilectionem ob-
ligat, quæ debet præstare multa officia
etiam non debita civili obligati-
one. Diues debet Lazaro opitulari
cum possit, etiamsi magistratus non
punit diuitem omittentem hoc officium.
Nec cessat hæc obligatio, etiam
cum Lazaro dedit aliquid, sed
manet adhuc, quia est obligatio, qua
Deus semper nos uult sibi obligatos
esse, quia creatura semper Deo de-
bet obedientiam. Nec uero debitum
tantum de pecunia intelligatur, Sed
de multis officijs alijs, de candore in
iudicando, de lenitate in admonen-
do, de sanandis offensionibus, non
inflammandis. Sed omitto hanc
longior

longiorem explicationem, & oro fi-
lium Dei, ut nos gubernet &
sanet uulnera nostra,

DECANVS COLLEGI
PHILOSOPHICI IN ACADE-
mia Vuitebergensi, Barto-
lemeus Lasan Cyg-
neus.

Ostendit terris & in aëre multa sereno,
Irrita nequaquam signa futura, Deus.
Signaq; naturæ quæ non imitantia leges
Portendunt subitum non procul esse ma-
Vidimus hoc anno rapidū flagrare Cometen, (lū.
Sulcantem dubias multa per astra uias.
Quodq; fuit mirum, uicino Sole Cometæ,
Cum soleant primas arripuisse faces:
Non prius accensos hic cepit spargere crines,
Astrorum quàm Dux è regione stetit.
Æquabat motu phœbus noctemq; diemq;
Vdaq; purpurei tempora ueris erant.
Halitus è molli sublatus ad æthera terra,
Cum rutilæ speciem cepit habere comæ.
Primum, qua cœli πρὸς τὴν γῆν partē refulget,
Semina flammæ conspicienda dedit.

C 2

Altius

Altius Arcturi mox ad fastigia pergit,
 Sub rapido nullas dum facit axe moras.
 Deniq; sicca super Cynosura sidera uectus
 Occupat Arctoæ signa suprema plage.
 Inde gradum retro facit, & quæ noster Horizon
 Astra capit, cursu proximior legiti.
 Ac simul Auroram petit Eoumq; cubile,
 Phœbus anhelantes unde reducit equos.
 Hic subit Iasiden, & quæ te trans uada ponti
 Aërium Æolide carpere fecit iter.
 Candida cornigeri Phœbus iam limina Tauri
 Nec modo Phryxæ uellus habebat ouis.
 Protinus illius uestigia trita Cometes
 Arripit, & Soli sidera iuncta tenet.
 Hoc iter errantis multi uidere Cometa,
 Qui fera Teutonicis damna minatur agris.
 Sunt anni decies octo, quo tempore uixit
 Dux qui Burgundas Carolus auxit opes:
 Tunc in suprema similis regione Cometes
 Aëris, horrifico miscuit igne comam.
 Is motu simili sese per inane uolutans,
 Per mensus cœli climata multa fuit.
 Astræ primum tenuit confinia Libræ,
 Arctoi petijt culmina deinde poli.
 Sed remeans illinc, medium qua circulus orbem
 Diuidit, astrigeram lumine textit ouem.
 „ Nulla ætas uidit flagrantem impune Cometen,

NON

Ἰδὲς κομήτης ὅς τις ἔχει
 τὸν ὄψον

Non leue uenturum nunciat ille malum.
Tunc quoq; crebra tulit summis incommoda reg=
    Ciuiles motus, publica damna tulit: (nis
Quippe secuturas strages tristesq; ruinas,
    Atq; tuæ retulit Carole signa necis.
Proxima uix ea post incendia uenerat æstas,
    Carolus Heluetico cesus ab hoste cadit.
Tu quoq; Tisiphone mundi, tu dirus alastor,
    Pestis & immensi fax Mahomete mali,
Paulò post fugiens cecidisti Hydrunte relictæ,
    Tandem blasphemos opprimit ira Dei.
Nūc quoq; blasphemos tanget Turcosq; Papamq;
    Adproperans Nemesis iudiciumq; Dei.
Et segetes passim siccis morientur in herbis,
    Et fient multis arida membra fame.
Sed quæramus opem diuinitus, atq; precemur
    Æterno gnatum de genitore λόγος.
Filius æterni λόγος & effigiesq; parentis,
    Assiduus custos agminis ipse sui,
Defendet sanctos inter mala plurima mundi,
    Qui mitem toto corde precantur opem.
Cura sit interea uitam coluisse modestam
    Omnibus, & uerbi discere iura sacri.
Dent etiam solito nobis sua nomina more,
    Censuram studij qui subiisse uolunt.
Non labor his decrit noster, nec amica uoluntas,
    Semper & ingenijs officiosa bonis.

DECANVS COLLEGII
PHILOSOPHICI BAR=
tolemeus Lafan Cygneus.

Seruat Deus genus humanum, ut inde eter=
nam Ecclesiam colligat, & hanc non aliter,
nisi uoce doctrinae colligit, quam per Prophe=
tas & Apostolos mandari literis uoluit. Hos igitur, cum legi & recte intelligi uelit, necessaria esse studia docentium et discipulorum manifestum est, quod cum ita sit, letemur nos esse in militia Deo grata, in qua dux est ipse filius Dei λόγος aeterni patris, qui semper adest uoci doctrinae, & hac consolatione nos erigamus, ne studia literarum abijciamus, quae magnae difficultates & aerumnae comitantur. Seruiamus Deo & Ecclesiae, & ducem nostrum Dominum Iesum Christum fortiter sequamur. Pertinent autem ad doctrinarum conseruationem exercitia in Scholis prudenter instituta, ac praecipue examina. Hodie igitur, quod faustum et foelix sit, hora prima, Deo iuuante, publice explorabitur eruditio eorum, qui nunc testimonio nostro ornandi sunt. Ad hanc explorationem, ut Collegae nostri, & alij docti uiri conueniant, petimus. Quid est honestius & dulcius eruditorum congressibus? in quibus sine odijs & placide de rebus magnis differitur, & ueritas illustratur,
& con=

et confirmantur in animis uerae sententiae et
multae magnae uirtutes. Et quae alia propior est
imago coelestis Academiae, quam haec placida ue-
ritatis inquisitio, quam scimus Deo gratam esse,
et uere λογικὴν λατρείαν? Haec tantae causae
moueant quam plurimos, ut libenter intersint his
colloquijs. Die Laurentij Anno 1556.

DECANVS COLLEGII
PHILOSOPHICI BAR-
tolemeus Lasan Cygneus.

SCitis Solem peruenire ad sidus quod Virgi-
nem uetustas nominat, quam interpretati
sunt Astream ac Iusticiam. Fortassis pater
Astræus, et filia docuerunt aliquid de astris, et
de uirtutibus. Sed nota est descriptio uetus, Astre-
am pulsam ex urbibus, postea diu docuisse exiguos
coetus in agris. Nec obscura est allegoria. Mul-
tum est pro dolor ubiq; scelerum, ut dixit Poeta:
Omnia fanda, nefanda malo permista furore.

Sed tamen adhuc concionatur Iusticia, uel po-
tius sol Iusticiae filius Dei λόγος ἡ εἰκὼν αἰ-
δίου αἰδίου πατρὸς, in uera Ecclesia, quae est
exigua, et uariè quassatur. Cum igitur Dei bene-
ficio nos quoq; simus pars uerae Ecclesiae Dei,
grati agnoscamus nos ad hanc societatem et do-
ctrinae

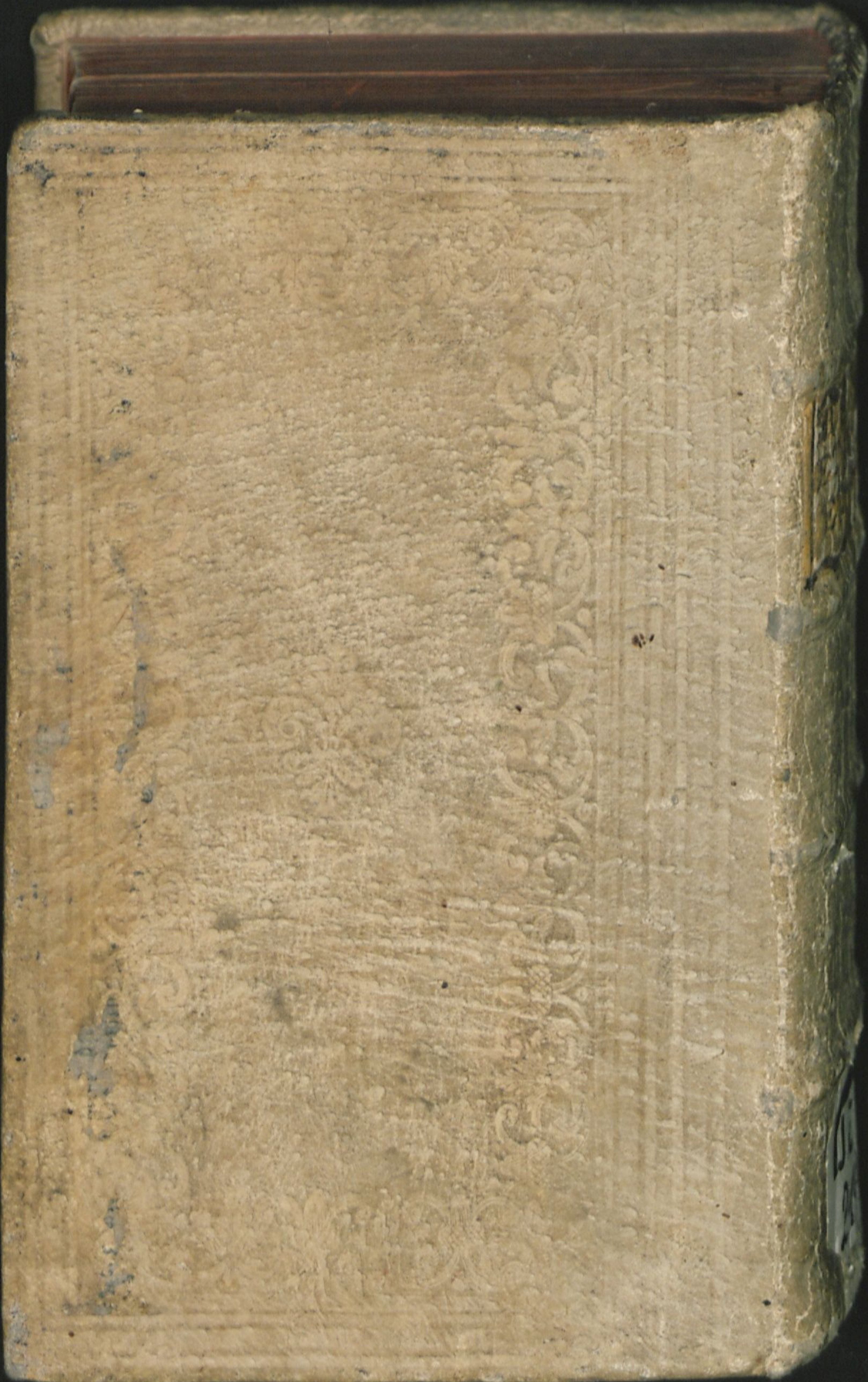
Arina cognitionem uocatos esse, & precemur ipa
sum solem Iusticie Dominum nostrum Iesum
Christum, ut nos doceat & gubernet, & studiose
necessariam doctrinam discamus. Cum igitur
cras, Deo iuuante, publico testimonio gradus Ma-
gisterij Philosophici hos, quoru ascripta sunt no-
mina, ornaturi simus, petimus, ut conueniatis, &
ut fauere uos his studijs uideamus, & ut nobiscum
uota faciatis, ut Deus inter nos clementer seruet
Ecclesie sue reliquias, nec sinat extinguere lucem
doctrinae, ac sit iam ardentior inuocatio, quia in
uicina Pannonia magni sunt utrinq; exercitus, ubi
nisi Deus represserit Turcos, haud dubie proce-
dent in Germaniam, sicut narrant ipsi, Bohe-
miam se inuasuros esse, ut ad Albim arcem belli
habeant, unde uastationes in utraq; ripa fa-
cere possint. Sed precamur filium Dei
custodem Ecclesie sue, ut nos
protegat.

Fi 2144

(+ 227 27-10)

von ME -

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 8
Centimetres

B.I.G.

Farbkarte #13

Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black

3. 2
ATIO
SCRIMINE
POLITICA
RADITIONVM,
clesia ab homis
conduntur.
S
ATA A DE
LLEGGII PH
gistro Bartolemao
o, cum decerneretur
gisterij aliquot eru
uiris Anno
556.
BERGÆ
CINA HAERE
GEORGII
HA VV.
D. LVI.
nytophon Lucas Jo
Hierony: Kummunis
38

